

ИНТЕРЕСНИ ФАКТИ ЗА БЕЛОГРЪБИЯ КЪЛВАЧ И ЧЕРНИЯ КЪЛВАЧ В ПРИРОДЕН ПАРК „БЕЛАСИЦА”.

Беласица планина е интересна със своите природни забележителности, местообитания, разнообразие на растителни и животински видове. Природен парк „Беласица” е най-новият парк в България, обявен с цел да запази редица редки и защитени растения и животни. В Беласица се намират най-обширните гори от обикновен (ядлив) кестен в България. От животинските видове най-интересна и разнообразна е групата на птиците.

Сред най-интересните от тях са представителите на семейство Кълвачови (Picidae), известни още като „горските доктори”. Те са малки и средно големи видове птици. Окраската им е разнообразна, понякога ярка и контрастна. Летят във вълнообразен полет. По-голямата част от времето си прекарват по стebelата на дърветата, като рядко кацат на самите клони. Набавят храната си, чрез пробиване и издълбаване на кората и ствола на дърветата, за да търсят ларви на насекоми. Гнездят в хралупи по дърветата, които сами си правят. Кълвачите са моногамни птици – семейната двойка остава заедно до края на живота си.

Интересен факт е, че по време на размножителния период, за разлика от останалите видове птици, които използват песни, за да привлекат партньор, за кълвачите е характерно барабанене по стволите на дърветата. Черепът на всички представители на семейството е устроен така, че да намалява натиска върху мозъка, оказван по време на чукането и барабаненето. Това става, чрез специален мускул – гъбеста тъкан намираща се между горната челюст и черепа, която е изкривена навътре и поема цялото напрежение.

От семейство Кълвачови са в световен мащаб са известни 27 рода с 204 вида кълвачи. В България се срещат представители от 4 рода – Въртошийки (*Lynx* L.), Пъстри кълвачи (*Dedrocopos*), Черни кълвачи (*Dryocopus* B.) и Зелени кълвачи (*Picus* L.). Някои са постоянни, други са прелетни видове. На територията на страната се срещат общо 10 вида: въртошийка (*Jynx torquilla*), сив кълвач (*Picus canus*), зелен кълвач (*Picus viridis*), черен кълвач (*Dryocopus martius*), голям пъстър кълвач (*Picoides major*), сирийски пъстър кълвач (*Picoides*

syriacus), среден пъстър кълвач (*Picoides medius*), белогръб кълвач (*Picoides leucotos*), малък пъстър кълвач (*Picoides minor*), трипръст кълвач (*Picoides tridactylus*). Всичките представители са защитени от ЗБР.

➤ Белогръб кълвач

Белогръбият кълвач (*Picoides leucotos*) и черният кълвач (*Dryocopus martius*) принадлежат към разред Кълвачоподобни (Piciformes) и са от голямо значение за горските екосистеми, поради факта че са ентомофаги, т. е. хранят се с насекоми вредители.

Белогръбият кълвач е застрашен от изчезване вид у нас, с бързо намаляваща популация. В България се среща подвидът южен белогръб кълвач (*Picoides leucotos lilfordi*). До средата на 20 век се е срещал във всички наши планини. Гнезди само в гори богати на сухи и съхнещи дървета. Днес в много райони на страната е намалял или напълно изчезнал.

Фиг. 1. Мъжки и женски южен белогръб кълвачи, (Planet of Birds, 2014).

Обитава стари букови, дъбови и иглолистни гори, с много паднали дървета до 1 700 м. н. в. Размножителният период започва от април до юни.

Гнезди в хралупи, с диаметър на отвора над 40 см, като използва стари или ежегодно прави нови.

➤ Черен кълвач

Черният кълвач е по-широко разпространен от белогръбия кълвач. Той е най-големият представител на семейството в България. Дължината на тялото е 40 – 47 см, като размахът на крилата му достига до 67 – 73 см.

Той е единственият вид кълвач издълбаващ достатъчно големи хралупи, позволяващи след това заселването им от гълъб – хралупар, различни видове сови и кукумявки. В Червената книга на България е категоризиран като уязвим вид.

Фиг. 2. Мъжки, женски и млад черен кълвач, (Planet of Birds, 2014).

Основна причина за намаляване на популацията на кълвачите се явяват антропогенните фактори – горскостопанските сечи, които засягат сериозно гнездовото им местообитание, събирането на плодове, туризмът и др.

ДА „ПОЧУКНЕМ” НА ДЪРВЕТАТА В ПРИРОДЕН ПАРК „БЕЛАСИЦА”.

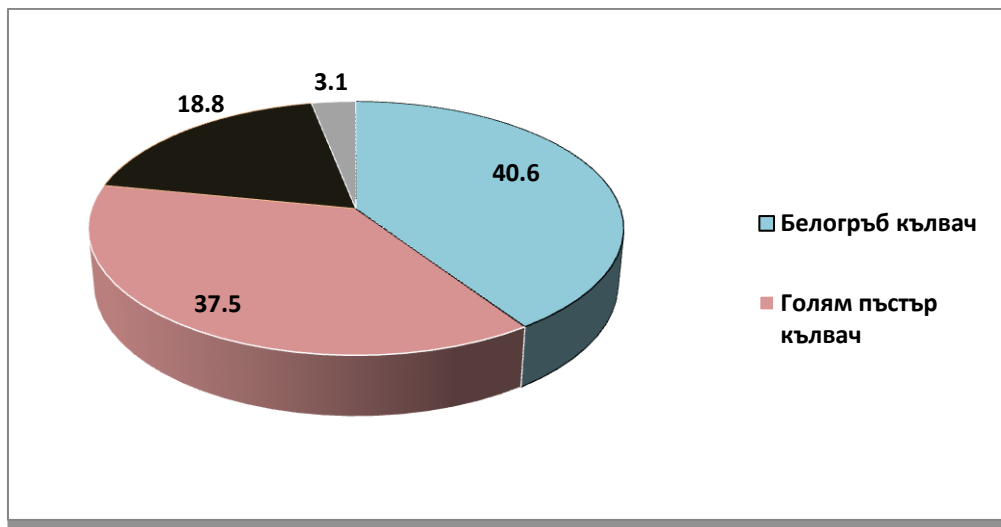
През лятото на 2014 година (за периода април – юли) бе проведено проучване на двата вида кълвачи и предпочитаните от тях местообитания и дървесни видове, по време на всички обхождания, по четирите маршрута от територията на природен парк „Беласица”:

- ✓ Тематичен маршрут „Животът на кестена”;
- ✓ Маршрут „Бялата чешма”;
- ✓ Тематичен маршрут „Приятели” – х. Беласица – Лешнишки водопад;
- ✓ х. Беласица – х. Конгур.

Теренно проучване бе проведено по три пъти за всеки от четирите маршрута. За целта на изследването бяха използвани следните материали: ролетка за измерване дебелината на дърветата, GPS, фотоапарат, бинокъл, полеви определители за птици и специфична екипировка, свързана със събиране на данни за белогръбия и черния кълвачи, която представлява звуковъзпроизвеждащо устройство за стимулиране (пускане на позиви и имитиране на барабанене) на обратен отговор на кълвачите.

По време на целият период на изследването са установени общо 32 индивида кълвачи по избраните маршрути в Природен парк „Беласица”, които се отнасят към четири вида кълвачи. Това са белогръб кълвач, чернен кълвач, голям пъстър кълвач и сив кълвач.

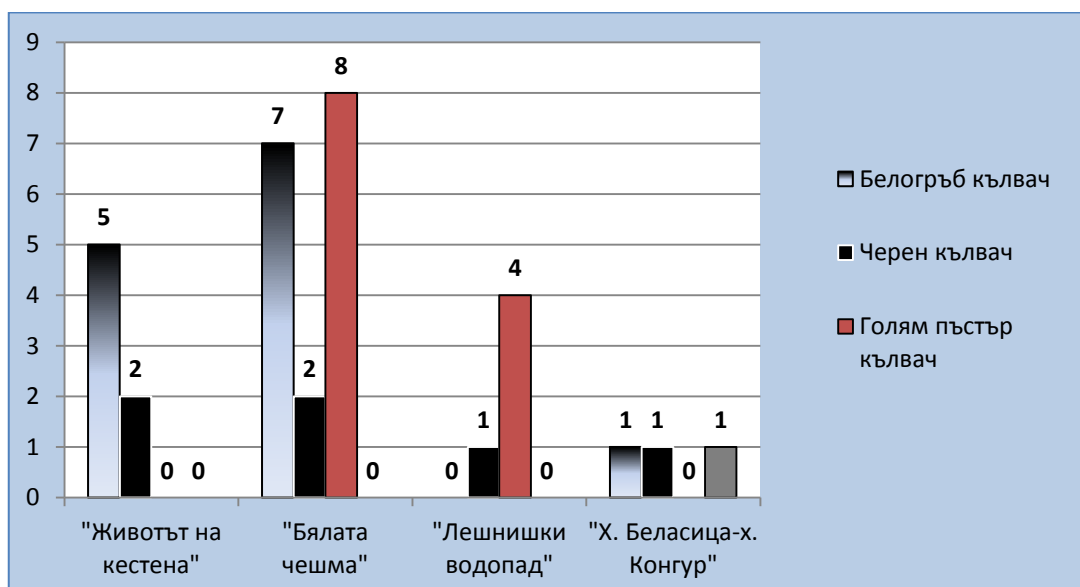
Процентно съотношение на видовете кълвачи по избраните маршрути.

Интересен факт е, че въпреки по-широкото си разпространение черният кълвач се оказва по-рядко срещан от белогръбия кълвач. При пускането на позиви и барабанене се установи, че черният кълвач е по-плах, стои на разстояние и не позволява да бъде приближен, за разлика от белогръбият, който е по-непредпазлив. Това вероятно е основната причина за по-големия брой на регистрираните екземпляри от вида белогръб кълвач.

Най-голям брой кълвачи са установени при обхожданията на тематичен маршрут „Бялата чешма”, а най-малък е по маршрут „х. Беласица – х. Конгур”.

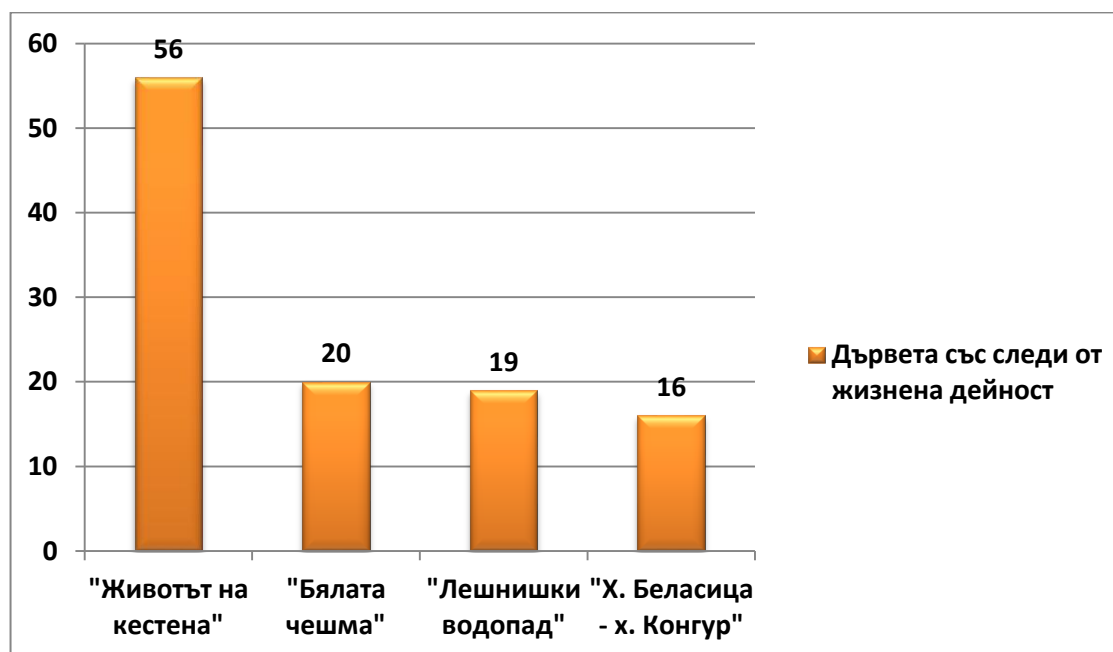
Брой на установените видове кълвачи по четирите маршрута

По време на всичките обхождания на маршрутите е регистрирана и голяма численост на вида голям пъстър кълвач, това доказва че заедно с белогръбият кълвач могат да поделят една и съща територия от парка.

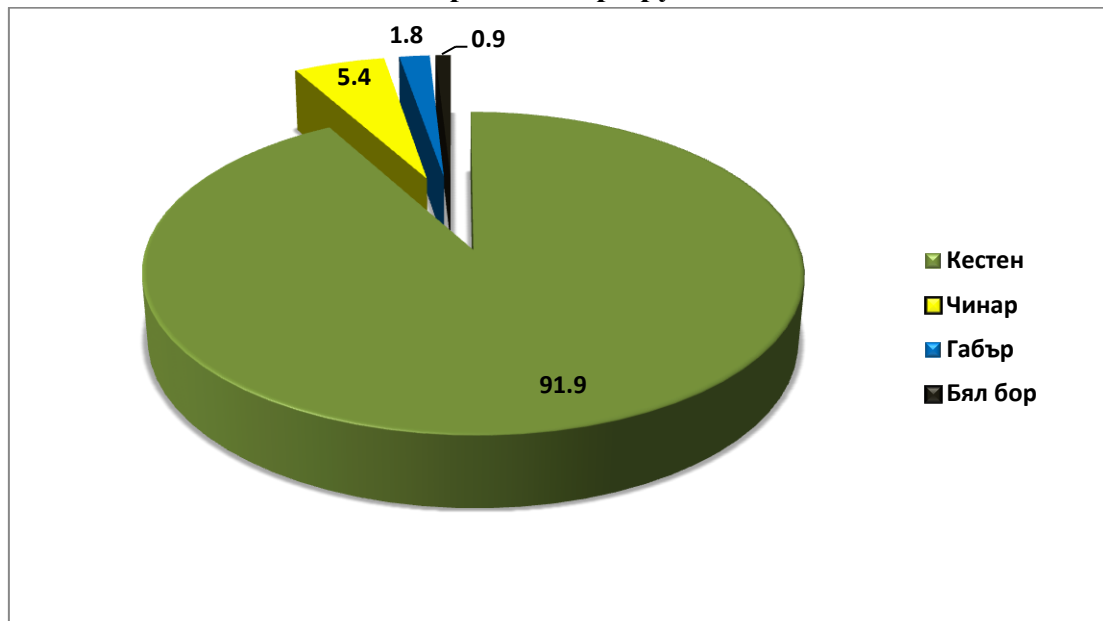
Най-голям брой хранителни следи и хралупи оставени от кълвачите по дърветата са наблюдавани по тематичен маршрут „Животът на кестена” и по маршрут екопътека „Бялата чешма”. Това ги определя като най-предпочитани от кълвачите местообитания. Най-малък брой са локализирани при обхождането на маршрут „Х. Беласица – х. Конгур”.

Брой дървета със следи от видовете кълвачи по четирите маршрута

Друг интересен факт в следствие на направеното проучването е че най-предпочитаният дървесен вид от кълвачите е обикновеният кестен. Това вероятно е така, защото обикновеният кестен не само в Беласица, но и в цяла България страда от болестта „рак по кората”. След като бъдат заразени дърветата отслабват и биват нападани от насекомни вредители, като постепенно изсъхват, превръщайки се в основна хранителна база на кълвачите.

Процентно съотношение на дървесните видове предпочитани от кълвачите по избраните маршрути.

Предпочитаните от кълвачите местообитания, както и присъствието им показват, че най-подходящи маршрути за наблюдение на двата вида кълвачи са екопътека „Бялата чешма” и тематичен маршрут „Животът на кестена”.

ЗАЩО ТРЯБВА ДА ОПАЗИМ БЕЛОГРЪБИЯ И ЧЕРНИЯ КЪЛВАЧИ В ПРИРОДЕН ПАРК „БЕЛАСИЦА”?

Белогръбият и черният кълвачи са твърде важни за горската екосистема. Те са интересни видове от научна гледна точка, тъй като са индикатори за здравословното състояние на горите. Недостатъчната информираност и липсата на инициатива от страна на населението, за опазването на вековните дървета, могат да доведат до изчезването им от територията на парка. С достатъчни проучвания и предприемането на адекватни мерки, като определяне на подходящи маршрути и опазване на предпочитаните от кълвачите местообитания, белогръбият и черният кълвачи имат светло бъдеще, не само в Природен парк „Беласица”, но и в цялата страна.

Изготвил: Нелина Карлос Алексиева